

תדניס מהדורת דינוי הרבים של הספר

צומחות יחד

במבט כנימה

פרקי לימוד ושיח

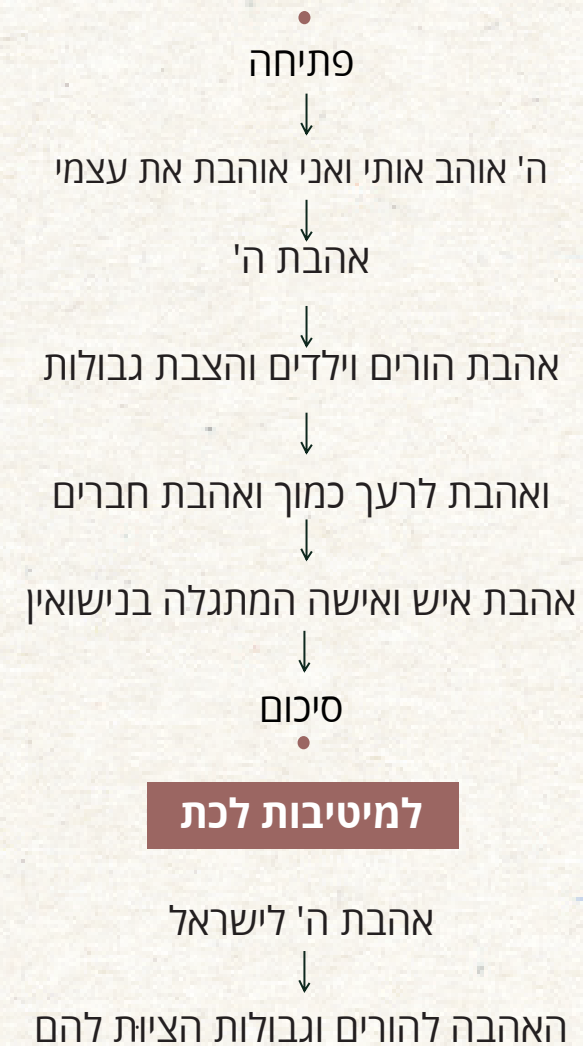
לאימהות ומחנכות עם הבת
ולנערות ונשים צעירות בחברותא

מאת הרב ערן משה ורינה מרגלית

אהבה

אהבה

א. פתיחה

המילה 'אהבה' מקפלת בתוכה עולם ומלואו – אנו מכירות סוגים שונים של אהבה: אהבת ההורה את ילדיו, אהבת הילד את הוריו, אהבת איש ואשתו, אהבת אחים, אהבת האדם לה', אהבת ה' אותנו, אהבת האדם את עצמו, אהבת ישראל, אהבת חברים ועוד.

כל אחת מאיתנו אוהבת ונאהבת. מהי אהבה? איך יודעים שאנו אוהבות? מה יש באהבה?

מה אנו מוכנות לעשות למען מי שאנו אוהבות? מה אנו מוכנות לעשות כדי להשיג אהבה?

בפרק זה נלמד על האהבה וחשיבותה, וכן על היחס בינה ובין הצבת גבולות וחינוך.

נעיין במשנה באבות העוסקת בנושא האהבה:

כָּל אֲהָבָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר, בְּטֵל דְּבָר, בְּטֵלָה אֲהָבָה. וְשֵׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, אֵינָה בְּטֵלָה לְעוֹלָם. אֵיזוֹ הִיא אֲהָבָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, זוֹ אֲהָבַת אֲמִנוֹן וְתָמָר (עֵינֵינוּ שְׂמוּאֵל ב, פֶּרֶק יג). וְשֵׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, זוֹ אֲהָבַת דָּוִד וְיְהוֹנָתָן (עֵינֵינוּ שְׂמוּאֵל א, יח א; שְׂמוּאֵל ב, א כו)

אבות פרק ה, משנה טז

"אהבת דוד ויהונתן" – שלא היתה תלויה בשום דבר בעולם, והיתה גדולה במדתה כאהבת אב לבן שאי אפשר שתתבטל, אפילו כשלא יתנהג הבן כשורה.

תפארת ישראל על המשנה, יכין אות קיח

"אהבת דוד ויהונתן" – להשלים רצון קונם. דאמר לו יהונתן לדוד "אתה תהיה למלך על ישראל ואני אהיה לך למשנה" (שמואל א' כג, יז).

רבי עובדיה מברטנורא על המשנה

"אהבה התלויה בדבר" – היינו שאין בה שום אהבה עצמית [...] "אהבת אמנון ותמר" – שלא היתה בהם אהבה עצמית, אלא רק סיבת התאוה גרמה שהיה אוהב אותה להנאת גופו להתעלל בה [...] לא כן אהבת רעים, הגם שיש סיבה שמקשרת אותם, כגון על ידי עסק של שותפות או קיבול הנאה מאחד לזולתו, עם כל זה כיון שיש באהבתם ענין עצמי הנובע מ"ואהבת לרעך כמוך" [...] אם כן לא תתבטל, הגם שתשתנה באיכותה.

הרב אריה לויין על המשנה (ר' אריה היה אומה עמ' רלב)

❖ כיצד הסבירו הפרשנים השונים את המושג 'אהבה שאינה תלויה בדבר'?

❖ האם מטרת האהבה היא לתת או לקבל?

❖ מהי אהבה? איך יודעים אם אנו אוהבים? איך יודעים אם אוהבים אותנו?

❖ מה ההבדל בין אהבה לתאוה?

❖ האם וכיצד אפשר לעורר רגש של אהבה?

❖ האם האהבה יכולה להיות נצחית וללא תנאי?

בתחילת מגילת רות, לאחר מות אלימלך ושני בניו, מחלון וכליון, מחליטה נעמי לשוב לארץ ישראל ומבקשת משתי כלותיה, ערפה ורות, להישאר במואב. ערפה נפרדת מנעמי, אך רות דבקה בה ומבקשת לבוא עימה לארץ ישראל:

וּתְאִמְרֵנִי נְעָמִי שְׂבָכָה בְּנָתִי לְמָה תִּלְכְּנִי עִמִּי הֲעוֹד לִי בָנִים בְּמַעֲי וְהָיוּ לְכֶם לְאֲנָשִׁים [...] וְתִשָּׁכְנֵה קוֹלִן וְתִבְכִּינֵה עוֹד וְתִשָּׁק עֲרָפָה לְחֻמוֹתֶיהָ וְרוּת דְּבָקָה בָּהּ. וְתֹאמֶר הִנֵּה שָׂבָה יְבָמְתְךָ אֶל עַמָּה וְאֶל אֱלֹהֶיהָ שׁוֹבֵי אַחֲרַי יְבָמְתְךָ. וְתֹאמֶר רוּת אֶל תִּפְגְּעִי בִּי לְעֹזְבָךָ לְשׁוֹב מֵאַחֲרַי כִּי אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֲלַךְ וּבְאֲשֶׁר תִּלְכִּי אֲלִין עִמָּךְ עַמִּי וְאֶל־הֵיךְ אֶל־הֵי. בְּאֲשֶׁר תִּמְוָתִי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֹּר כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ. וְתֵרָא כִּי מִתְאַמְצֶת הִיא לְלַכֵּת אֶתְּךָ וְתִתְחַדֵּל לְדַבֵּר אֵלַיָּהּ.

רות א, יא-יח

❖ למה נעמי מבקשת מכלותיה להישאר במואב?

❖ מדוע רות אינה נשארת במואב כמו ערפה? איזה סוג של קשר יש בין רות לנעמי ובין רות לעם ישראל?

העמקה

לרוב, אהבה בין בני אדם תלויה בנסיבות ובגורמים שונים – משום כך היא יכולה להתעצם או לחלוף, ועל כן היא נקראת "אהבה התלויה בדבר". לעומת זאת ישנה מדרגה של "אהבה שאינה תלויה בדבר" – כלומר אהבה שבה מתגלה קשר עצמי, כגון אהבה שבין הורים לילדים. כך הייתה האהבה של דוד ויהונתן, שהרגישו שייכים וקשורים זה לזה בנפשם. כמוכן, גם בדרגה זו של אהבה נדרשות פעולות לפיתוח האהבה, אך הן נועדו בעיקר לחשוף את השייכות הקיימת והנטועה באופן טבעי.

אחת הפרשיות בתנ"ך בה ניתן להבחין בשתי דרגות האהבה הללו היא סיפורן של רות וערפה; בעוד שערפה שבה לעמה לאחר מות בעלה, רות דבקה בעם ישראל ובה', והולכת אחר נעמי ללא תנאי ובלי לחפש טובות הנאה. בכך זוכה רות שמזרעה יוצא דוד המלך, נעים זמירות ישראל, המגלה בתהלים את גודל האהבה והשתפכות הנפש של ישראל להקב"ה.

גם אהבת ה' לעם ישראל היא אהבה שאינה תלויה בדבר, ובחירת ה' בישראל היא נצחית ואינה תלויה במעשינו. אף כל יחיד ויחיד צריך להאמין שה' אוהב אותו אהבה עצמית, שאינה תלויה במעשיו. לעיתים בגלל מידת הדין, ייסורים וניסיונות, אפשר לחשוב שה' אינו אוהב אותנו, אך באמת דווקא האהבה היא המחייבת את קיומה של מידת הדין, ואנו נדרשים לתיקון ולנאמנות לריבונו של עולם שיאפשרו לנו לקבל את ברכת ה'.

❖ את מי את אוהבת במיוחד? למה?

❖ את מי קשה לך לאהוב? למה?

❖ מה את מוכנה לעשות למען מישהו שאת אוהבת?

ב. ה' אוהב אותי ואני אוהבת את עצמי

לעיתים אדם מתקשה להאמין שה' אוהב אותו - כשהוא מרגיש שאינו 'מושלם' ושיש לו חסרונות, ובמיוחד כשיש לו התמודדויות וקשיים. לעיתים האדם אף מרגיש רגשות אשמה ובושה בעקבות מעשים שליליים שעשה. עיינו במקורות הבאים:

חדשים לבקרים רבה אמונתך.

איכה ג, כג

מוֹדָה אֲנִי לִפְנֵיךְ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם. שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמֹתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

סדר השכמת הבוקר

למה הכוונה במילים "רבה אמונתך"? אמונה של מי במי? מדוע יש צורך בכך?

מה הסיבה לכך שאומרים זאת מיד כשמתעוררים?

העמקה

בכל יום, בעת שהאדם מקיץ משנתו, פותח הוא את יומו באמירת תודה. מודה הוא לה' על כל הטוב שנתן לו, על חידוש החיים המורה שה' סומך עליו, ועל גודל האמונה של ה' בו - "רַבָּה אֲמוּנָתְךָ".
באמירה זו מבטא האדם גם את העובדה שהוא מאמין שהנהגת ריבונו של עולם היא נכונה וצודקת, ואף כשלא רואים את הטוב הגלוי שבה - מאמין האדם כי היא לטובה וכי הקב"ה נטע בו את האפשרות להתמודד ולצמוח מתוך הקשיים.
"מוֹדָה אֲנִי" - קודם אנו אומרים "מודה" ואחר כך אנו אומרים "אני". כשיש "מודה" - כשמבינים עד כמה אנו קשורים למקור הטוב, הקב"ה, וכי בכל יום נפתחת הזדמנות חדשה - אז יש גם "אני" - האדם מבין את גודל ערכו!

איך אפשר לדעת שה' אוהב אותי ומאמין בי?

כֶּפֶחַ הַשֶּׁמֶן הַמֵּנַח בְּחֹתְמוֹ שֶׁל
כֶּהֵן גָּדוֹל
כֶּךָ הִיא נִשְׁמֹתִי -
הַמְבַקֶּשֶׁת לְצַמַּח וּלְגַדֵּל.
כֶּעֱלָה הַיּוֹנֵק מִשְׂרָשֵׁי הָאֵילָן
כֶּךָ הִיא נִשְׁמֹתִי - הַדְּבוּקָה
בְּמִקְוֶה.
וְאֲנִי לְעֵתִים נוֹפֵלֶת, לְעֵתִים
מִתְרַחֶקֶת,
וְיָדוּ מוֹשְׁטֹת, תוֹמְכֹת, סוֹמְכֹת,
וְעֵינָיו אֵלַי מְבִיטוֹת,
מְלֵאוֹת אֲהָבָה וְרַחֲמִים,
לֵלֵא תִנְאִי, לֵלֵא גָבוֹל,
וְהֶאֱמַנְתִּי,
וְקִמְתִּי,
וְצַמַּחְתִּי.

לאם -

שתפי את הבת: כיצד את מצליחה לאהוב גם בשעה שהבת / אחד הילדים מתנהג בצורה שלילית / לא מקשיב לך.

לבת -

כיצד את יודעת שההורים אוהבים אותך ומאמינים בך? האם יש זמן / אירוע מיוחד שבו חשת בכך? מה זה נתן לך? מה את מעוניינת להגיד לאמא בהקשר זה?

עיון נוסף

נעיין בשני פסוקים המתארים מציאות בה ישראל סברו שה' לא אוהב אותם:

וּתְרַגְּנוּ בְּאֵהֲלֵיכֶם וּתְאַמְרוּ: בְּשִׁנְאָת ה' אֶתְנֹנוּ הוֹצִיאֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֶתְנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ.

דברים א, כז

וביאר רש"י את טעותם של ישראל:

"וּתְרַגְּנוּ" - לשון הרע [...] "בְּשִׁנְאָת ה' אֶתְנֹנוּ" - והוא היה אוהב אתכם אבל אתם שונאים אותו. משל הדיוט אומר: "מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עליך" [מה שיש בליבך על אוהבך, זה מה שאתה חושב שיש בליבו עליך]. אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה', וְאָמַרְתֶּם בְּמַה אֶהְבֵּתֵנוּ, הֲלוֹא אֶח עָשׂוּ לְיַעֲקֹב נָאִם ה' וְאָהַב אֶת יַעֲקֹב.

מלאכי א, ב

ביאור

עם ישראל מסתפק האם ה' אוהב אותו - "במה אהבתנו?" על כך ה' משיב ואומר שהוא אוהב אותנו בכל מצב ובלא תנאים (ואם אנחנו מרגישים שהוא לא אוהב אותנו, כנראה שאנחנו לא מספיק אוהבים אותו). זוהי אהבה עצמית, שאינה נובעת רק מכוח אהבת אבותינו, שכן אם הייתה האהבה מכוח אהבת האבות היה ה' צריך לאהוב ולבחור גם בעשיו, בנו של יצחק, ולא רק ביעקב (ע"פ פירוש המלבי"ם).

אהבת אדם את עצמו

האם קל או קשה לנו לאהוב את עצמנו?

מה גורם לכך שלעיתים קשה לאדם לאהוב את עצמו?

נלמד על טבעיות אהבת האדם את עצמו, ועל הצורך של האדם להכיר בחשיבותו ובייחודו:

"וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת הָאָדָם"

(בראשית א, כז)

לפיכך נברא האדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו כאלו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו כאלו קיים עולם [...] ולהגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומות זה לזה, והקב"ה טובע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד דומה לחבירו. ולפיכך צריך כל אחד לומר בשבילי נברא העולם.

ילקוט שמעוני בראשית פרק א, רמז טו (עינו גם סנהדרין לו ע"א)

כי טבע הוא באנוש שהטביע בו הבורא שיהא אוהב את עצמו ואדם קרוב אצל עצמו ואוהב את עצמו יותר מכל העולם ומכל דבר שבעולם, כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו.

פלא יועץ לרבי אליעזר פאפו, ערך 'אהבת עצמו'

מה משמעות העובדה שהאדם נברא יחידי?

מה המשל שהובא במדרש?

למה השונות בין בני האדם מובילה למסקנה "בשבילי נברא העולם"?

כיצד יכולים דברי המדרש הללו לחזק באדם את אהבתו לעצמו?

היה אפשר לחשוב שאהבה עצמית אינה אלא רגש 'אגואיסטי' - ועל כן היהדות מחנכת את האדם בעיקר להתמקד באהבה לזולת ולעם. עיינו בדברי הרב קוק על הנושא:

הקדושה איננה נלחמת כלל נגד האהבה העצמית [אהבת אדם את עצמו], הטבעה עמוק במעמקי נפש כל חי, אלא שהיא [הקדושה] מעמידה את האדם בצורה עליונה כזאת, שכל מה שיותר יהיה אוהב את עצמו, ככה יתפשט הטוב שבו על הכל, על כל הסביבה, על כל העולם, על כל ההווה.

הרב קוק זצ"ל, שמונה קבצים א' קלב

אהבת האדם את עצמו יכולה להשאיר רק על המדרגה התחתונה שלה, שתהיה טבעית ונמוכה [אגואיסטית וגורמת לאדם לחשוב רק על עצמו], ומתוך קטנותה עלולה היא להתקלקל ולצאת חוץ לשורה, להיות ליסוד למעשים רעים ותכונות רעות, וכפי מדתו הכשרונית של האדם כן יכול הוא בהשחתתו להיות מסבב השחתה אל הכלל.

ואותה האהבה בעצמה יכולה להיות גם כן קדושה ואידיאלית, כל מה שהאדם מזכך את עצמו, מרומם את דעתו ושכלו, מכונן את תכונותיו ומעשיו לצד היותר נעלה וישר. כשהאדם מזכך את עצמו, והצד הטוב שבו הולך וכובש לו את מהותו, נעשה מבטו על המציאות כולו הולך ומאיר, הולך ומשמח, וההוויה מוצאת חן בעיניו, מתוך שהוא מסתכל בה מנקודתו העצמית.

הרב קוק זצ"ל, שמונה קבצים א' קטו

לפי דברי הרב קוק, כיצד ניתן לרומם את רגש האהבה העצמית?

עיון נוסף:

עיינו במקור הבא:

והנה אם בהשקפה ראשונה רגשי **אהבת עצמו**, ורגשי **אהבת זולתו**, הם כצרות זו לזו [שיש סתירה בין אהבת עצמו לאהבת זולתו - ואולי היה מקום לומר שלכן לא טוב לאדם להיות עסוק באהבת עצמו], אבל עלינו להשתדל להעמיק בזה, למצוא הסגולה המאחדת אותם, אחרי **כי שניהם דורש ה' מאתנו**. וסגולה זו היא, שיתברר ויתאמת אצל האדם איכותו של ה'אני' שלו. כי בזה יומדד מעלת כל האדם לפי מדרגתו.

האיש הגס והשפל, כל 'אני' שלו מצומצם רק בחומר וגופו.

למעלה ממנו, מי שמרגיש ש'אני' שלו כולל את כל עם ישראל. שבאמת כל איש ישראל הוא רק כאבר מגוף האומה הישראלית.

ועוד יש בזה מעלות של איש השלם, ראוי להשריש בנפשו, להרגיש שכל העולמות כולם הוא ה'אני' שלו, והוא בעצמו רק כאבר קטן בתוך הבריאה כולה.

ואז גם רגש אהבת עצמו עוזר לו לאהוב את כל עם ישראל ואת כל הבריאה כולה.

ולדעתי מרומז ענין זה במאמרו של הלל עליו השלום שהיה אומר:

"אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני?" (אבות פ"א מ"ד).

היינו שראוי לכל אדם להתאמץ לדאוג תמיד בעד עצמו, אבל עם זה, יתאמץ

להבין שאני לעצמי מה אני. שאם יצמצם את ה'אני' שלו בחוג צר כפי מראית עין, אז 'אני' זה מה הוא, הבל הוא וכאין נחשב. אבל אם תהיה הרגשתו מאומתת, שכללות הבריאה הוא האדם הגדול, והוא גם כן כאבר קטן בגוף הגדול הזה, אז רם ונישא גם ערכו הוא. שבמכונה גדולה גם מסמר היותר קטן, אם רק משמש כלום להמכונה, הוא דבר חשוב מאד. שהכלל בנוי מפרטים, ואין בכלל אלא מה שיש בפרט.

רבי שמעון שקאפ, הקדמה ל'שערי יושר'

למה חשוב שהאדם יעריך ויאהב את עצמו? מה הסכנה שיכולה להופיע אם אדם יתרכז באהבת עצמו?

מה הקשר בין אהבת עצמו לאהבת כלל ישראל?

לעיתים קשה לאדם לאהוב את עצמו ולזהות את מעלותיו, ולהיפך - קל לו לראות את חסרונותיו. איך אפשר להתמודד בזמנים אלו? (חשבי על זמן / אירוע שבו הרגשת אכזבה מעצמך.)

עיינו גם בדברי הרב קוק בעניין זה:

כשמרגיש אדם שהוא עלוב, ריקני, אין לו איל [כוח] רוחני, ונופל הוא ומתמוטט, ידע שאור גדול מוכן לפניו,

וכל הגרעונות, הביטולים, בין המעשיים, בין הרוחניים, בין החיוביים בין השליליים של כל ימי חייו הנם מתיצבים לפניו, וכל עונותיו מעידים עליו, והרי הוא תוהה, מתחרט מתוך מכאובים רבים, והוא מתרומם ושב, יוצא מעומק התהום אל גבעת הרום, מטומאה לטהרה, מאפלה לאור גדול.

הרב קוק זצ"ל, אורות הקודש ח"ג עמ' רנב

נקודה למחשבה
לאהוב את עצמי

האדם במצב הטבעי אוהב את עצמו!
ילד לא צריך סיבה לאהוב את עצמו, הוא פשוט אוהב את את עצמו.

כשאנו גדלים, הדבר יכול להשתבש. לפעמים זה מפני שהתרגלנו שאוהבים אותנו בגלל מעשים חיצוניים שאנו עושים, ולפעמים זה מפני שאנו מאוכזבים מעצמנו ומוצאים סיבות למה לא לאהוב את עצמנו. האתגר הוא לחזור למצב הטבעי – לקבל את עצמנו כפי שה' ברא אותנו, להאמין בערך האלוקי שבנו, ולזכור שהציווי "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעֲךָ" מתחיל קודם כול ב"כְמוֹךָ". עלינו לאהוב קודם כול את עצמנו, ומכוח זה נאהב גם את הזולת.

עם כל זאת, על האדם להיזהר שהאהבה העצמית לא תישאר בקטנותה ותגרום לו להתכנס בתוך עצמו ולהשחית את דרכו, אלא תגרום לו לשאוף לגלות את הצד האלוקי שבו, וכן להעריך את חיייו ואת גודל אחריותו לפעול למען הכלל כולו. הרב קוק (אורות הקודש ח"ב עמ' תקסח) מבאר כי במידה שהאדם יבין עד כמה המציאות כולה היא מאוחדת ויפנים שיש קשר בין כל חלקיה, האהבה העצמית שלו לא תעמוד בסתירה לאהבת הכלל.

ג. אהבת ה'

נעיין במצוות אהבת ה':

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ.

דברים ו, ד-ה

- 👉 האם "ואהבת את ה'" - זו מצווה? אם מדובר על רגש, איך אפשר לצוות על רגש?
- 👉 מה הקשר בין "ואהבת" לפסוק הקודם?
- 👉 מתי הרגשת אהבת ה'?

עיינו במקורות הבאים:

והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד "צמאה נפשי לא-להים לאל חי".

רמב"ם, הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכות א-ב

העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבא בגללה, ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה, והיא המעלה שצונו בה הקב"ה על ידי משה שנאמר "ואהבת את ה' א-להיך" ובזמן שיאהוב אדם את ה' אהבה הראויה מיד יעשה כל המצוות מאהבה.

וכיצד היא האהבה הראויה? הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה

חולי האהבה, שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שצונו "בכל לבבך ובכל נפשך" והוא ששלמה אמר דרך משל כי "חולת אהבה אני" וכל שיר השירים משל הוא לענין זה.

רמב"ם, הלכות תשובה פרק ז', הלכות ב-ג

מה מוביל את האדם לאהוב את ה'?

מה עניינה של מגילת שיר השירים לפי דברי הרמב"ם?

מה זה להיות 'חולה אהבה'? (עיינו בשיר השירים ב, ה; שם ה, ח; וכן בתהילים מב, ב-ג)

עיינו בדברי הרב קוק:

יש אהבה לשם השם יתברך שהיא מצד הבריאה והודה, חסד ד' המלא עולם וטובו על בריותיו, ויש אהבה כזאת שהיא מורגשת בנפש מצד עצם מעלת הנפש לאהוב את הטוב הגמור.

הרב קוק זצ"ל, הקדמה לשיר השירים, סידור עולת ראייה ח"ב עמ' ג

מה הם שני מקורות האהבה לה' לפי דברי הרב קוק?

שלהבת אש הקודש של אהבת ד' הלא בתוך הנשמה היא תמיד בוערת היא, מחממת היא את הרוח, מאירה היא את החיים, וענוגיה אין להם סוף, אין מדה מתארת את נועמם ומתקם.

ומה אכזרי הוא האדם על עצמו, שהוא משתקע במחשכי החיים, מטריד עצמו בחשבונות רבים, ואת חיי החיים, את עדן יסוד החיים הוא משכיח מלבבו.

הרב קוק זצ"ל, מוסר אביך, אהבה ד

למה אהבת ה' משולה לאש?

למה הרב קוק קובע שמי ששוקע בהתעסקות במחשכי החיים [חומריות] הינו אדם אכזרי?

אי-אפשר שלא לאהוב את ד'. ... אי-אפשר שלא לאהוב את התורה והמצות, שהן כל כך קשורות בטוב ד'. אי-אפשר שלא לאהוב את היושר ואת הצדק, את הסדר הטוב והמעולה המסבב טוב לכל... ואי-אפשר שלא להתמלא אהבה לכל בריה, שהרי שפע אור ד' בכל הוא מאיר, והכל הוא התגלות חמדת נועם ד', חסד ד' מלאה הארץ.

הרב קוק, מוסר אביך, אהבה ג

ביאור

לפי הרב קוק, יש שתי דרכים להגיע לאהבת ה':

דרך אחת היא מתוך התבוננות בבריאה. הרמב"ם הדגיש שהתבוננות בבריאה מפגישה את האדם עם חוכמת ה', והרב קוק הוסיף והדגיש שהתבוננות מפגישה את האדם עם חסד ה' וטובו.

ויש דרך שנייה, פנימית יותר, שאינה דורשת התבוננות החוצה. נשמת האדם אוהבת את הטוב הגמור. הנשמה הטהורה והטובה של האדם מרגישה שייכות והתאמה למקורה, למקור הטוב, וממילא אוהבת אותו, עורגת אליו ומשתוקקת להידבק בו. זוהי האהבה הגדולה לה' המתגלה בשיר השירים, שכולו משל לאהבת ישראל והקב"ה.

את אהבת ה' אין צריך להמציא אלא לתת לה להתגלות. מצוות אהבת ה' היא בעצם לסלק את המחסומים שמכסים את הטבע הפנימי של הנפש שבתוכה בוערת כאש אהבת ה'. אם האדם לא מסלק את המחסומים הוא אכזרי כי הוא מונע מנשמתו להוציא את טבעה העצמי מהכוח אל הפועל.

אָנִי מְלֵא אֲהַבָּה לְאֵ-לֵהִים,
 אָנִי יוֹדֵעַ שְׁמָה שְׁאֲנִי מִבְקֵשׁ,
 מֵה שְׁאֲנִי אוֹהֵב,
 אֵינְנוּ נִקְרָא בְּשׁוֹם שֵׁם.
 אִךְ יִקְרָא בְּשֵׁם -
 מִה שְׁהוּא יוֹתֵר מִן הַכֹּל:
 יוֹתֵר מִן הַטּוֹב,
 יוֹתֵר מִן הַמְהוּוֹת,
 יוֹתֵר מִן הַהִנְיָה,
 וְאֲנִי אוֹהֵב,
 וְאֲנִי אוֹמֵר: אָנִי אוֹהֵב -
 אֶת הָאֵ-לֵהִים.

הרב קוק זצ"ל, 'חזרתי'

ד. אהבת הורים וילדים והצבת גבולות

אחד הסוגים הטבעיים ביותר של אהבה הוא אהבה המתגלה במשפחה: אהבה של הורים לילדיהם ואהבה של ילדים להוריהם. כשדוד המלך מבקש להביא משל לאהבה ולרחמים הוא משתמש דווקא בדוגמה של אהבת האב לבנו: "כִּרְחֹם אָב עַל בְּנָיִם, רַחֵם ה' עַל יִרְאָיו" (תהילים קג, יג). וכתב הרד"ק בביאורו לפסוק: "כרחם אב, כי אין רחמים גדולים כרחמי האב על הבן", וכן אנו מזכירים בתפילה - "רחמנו כרחם אב על בנים" (סדר תחנון; סדר סליחות; תפילת מוסף של ראש השנה).

אהבת האב לבניו היא כה גדולה, עד שהוא מוכן למסור עצמו למיתה בעבורם, כפי שאמר דוד בעת מות בנו: "בְּנֵי בְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם מִי יִתֵּן מוֹתִי אֲנִי תַחְתִּיק" (שמואל ב' יט, א).

האם אהבת ההורים לילדיהם היא מוגבלת? האם כאשר נולד ילד נוסף במשפחה ואוהבים אותו, משהו משתנה ביחס ובאהבה לשאר הילדים?

האם אהבת ההורים תלויה בהתנהגות הילד?

לבת - כיצד את יודעת שההורים אוהבים אותך?

פעמים רבות אנו עדים לחיכוכים בין הורים וילדים בנושאים חינוכיים, ובמיוחד בהקשר של 'הצבת גבולות' - "תחזרי הביתה עד השעה..." ; "אל תלכי למקום מסוים"; "אל תסתובבי עם הבגד..." ועוד. לעיתים הבת חשה שההורים אינם מבינים אותה או אינם אוהבים אותה, שהרי הם לא מרשים לה לעשות את מה שהיא רוצה. מה היחס בין הצבת גבולות ובין אהבה? מתי התוכחה נובעת מתוך אהבה ומתי היא נובעת מחוסר אהבה או חוסר אמון? כיצד יוכלו ההורים להכיר היטב את ילדם ולדעת מה מתאים לו?

עיינו בפסוק:

חושך שבטו - שונא בנו, ואהבו - שחרו מוסר.

משלי יג, כד

על פי הפסוק, מה עושה מי שאוהב את בנו? ומה עושה מי ששונא את בנו?

"חושך" - המונע מבנו שבט מוסר, הנה לשנאה תחשב כי סופו יצא לתרבות רעה וימות בעונו. "ואוהבו" - האוהב את בנו מייסרו בעת השחר, רצונו לומר בילדותו, עת יוכל לנטותו לכל אשר יחפוץ.

מצודת דוד, על הפסוק

כיצד הסביר בעל המצודות את המילה 'שונא' ואת המילה 'שחרו'?

עיינו גם במדרש הבא:

ומה תלמוד לומר "חושך שבטו - שונא בנו" - ללמדך שכל המונע בנו מן המרדות סוף בא לתרבות רעה ושונאהו, שכן מצינו בישמעאל שהיו לו געגועים על אברהם אביו ולא רידהו ויצא לתרבות רעה ושנאהו והוציאו מביתו ריקם. מה עשה ישמעאל? כשהיה בן ט"ו שנה התחיל להביא צלם מן השוק והיה מצחק בו ועובדו [...] כיוצא בו דוד שלא ייסר לאבשלום בנו ולא רידהו יצא לתרבות רעה, וביקש להרוג את אביו ושכב עם פלגשיו וגרם לו לילך יחף והוא בוכה, ונפלו מישראל כמה אלפים וכמה רבבות, וגרם לו דברים קשים הרבה שאין להם סוף (מלאכי א, ב) "ואהבו - שחרו מוסר" זה הקב"ה על שאהב

את ישראל דכתיב

"אהבתי אתכם אמר ה'" - שהוא מרבה אותן ביסורין.

שמות רבה א, א

סיכום

מן המקורות אנו למדים כי דווקא אהבה מולידה תוכחה, אלא שדברי הביקורת והתוכחה צריכים לבוא מלב אוהב באמת, כדי שהצד השני יסכים לקבלם.

תוכחה מלב אל לב - כיצד?

- א. לבוא מתוך אהבה וכאב.
- ב. להתמקד במעשה ולא להטיל דופי בעושה באופן כללי.
- ג. להתמקד בפתרון שבעתיד ולא בבעיה שבעבר. לא להעצים את החולשה של הזולת אלא למצוא חלופה הולמת.
- ד. להסכים לשים סימן שאלה על הדרך שבה אנו הבנו את הדברים, ולבקש באמת לשמוע מהצד השני למה עשה מה שעשה וכיו"ב.
- ה. "קשוט עצמך תחילה" - לבדוק את עצמי היטב ביחס לאותו עניין, ובמידת הצורך להדגיש שאין פה צד אחד שמוכיח, אלא רצון משותף להתקדם ביחד אל הטוב.

סיפור

מספרים על שני ילדיו הקטנים של האדמו"ר הרביעי לבית חב"ד, שבהיותם קטנים – בני תשע-עשר, שיחקו בחצר. האח המבוגר התחפש ל'רבי' והאח הצעיר התחפש ל'חסיד'.
ובמשחק, האח הצעיר, נכנס לאחיו המבוגר – ה'רבי', התוודה על חטא שעשה וביקש עצה לתיקון. ה'רבי' השיב ואמר לאחיו: "התיקון שלך זה להתפלל מתוך הסידור, ולא בעל פה, וזה יועיל לך".
מאוחר יותר שאלה האמא את הבן הצעיר, ה'חסיד', "קיימת את עצת אחיך, ה'רבי'?"
"לא, אמא", ענה הילד. "הוא לא באמת רבי. רבי אמיתי נאנח לפני שהוא מציע תיקון".

שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אבך. כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרורתך.

משלי א, ח-ט

ביאור

חייב הבן לכבד את הוריו ולירא מהם. שלמה המלך מדריך אותנו לשמוע לעצת ההורים ולקבל מהם מוסר ותורה, וכתב רבנו יונה (על הפסוק) ש"מוסר אביך ותורת אבך" הם "לויית חן לראשך".

- מתי לפי דעתכם על הבן או הבת להישמע להוריו ומתי הוא יכול לנהוג כפי רצונו?
- מה אפשר לעשות כשיש מחלוקת? מה הם הכללים אצלכם בבית?
- מדוע נראה שבאופן מיוחד בתקופה שלנו בני הנוער מתקשים באופן מיוחד לקבל עצה או מרות מהוריהם?

ראו הרחבה בנושא בדף 'למיטיבות לכת!': "האהבה להורים וגבולות הציית להם", עמ' 82.

ה. ואהבת לרעך כמוך ואהבת חברים

לאחר שלמדנו על אהבה עצמית, נלמד על המצווה לאהוב את הזולת:

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא. לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'.

ויקרא יט, יז-יח

מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך" לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא.

רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלכה ג

ובכלל מצות עשה זו הבאת שלום בין אדם לחבירו.

ספר המצות הקצר (סמ"ק), מצוות עשה ט

- מי כולל בביטוי 'רעך' שבציווי? כיצד באה לידי ביטוי אהבת הרע? האם אפשר לאהוב אנשים שחושבים ומתנהגים אחרת ממני, שחולקים על דרכי? אם כן, איך?
- כיצד באה לידי ביטוי אהבת ישראל לפי הרמב"ם ולפי הסמ"ק?
- אילו עוד נושאים מופיעים בפסוקים שלעיל וכיצד הם קשורים לאהבה?

העמקה

"ואהבת לרעך כמוך" – מדוע נאמר "כמוך"? דרישתה של התורה מאיתנו היא לגלות כלפי הזולת אהבה הדומה באיכותה לאהבה שחש האדם ביחס לעצמו. כשם שבאופן טבעי אדם אוהב את עצמו בלא צורך בסיבות ובטעמים חיצוניים, כך אנו מצווים לאהוב גם את הזולת – לא בשל מעלה שאנו מגלים בו, אלא מפני הערך העצמי שלו, מפני שהקב"ה ברא אותו ומפני שיש לנו שייכות פנימית זה לזה.

נעיין במקור הבא וממנו נלמד כיצד יבוא האדם לאהוב כל אחד מישראל.

כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו, מפני שהנשמות כלולות יחד, יש בזה חלק מזה ובזה חלק זה [...] וכן מטעם זה "כל ישראל ערבים זה לזה" (שבועות לט ע"א) מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחבירו, וכשחוטא האחד פוגם עצמו ופוגם חלק אשר לחבירו בו, נמצא מצד החלק ההוא, חבירו ערב עליו, אם כן הם שאר זה עם זה. לכך ראוי לאדם להיות חפץ בטובתו של חבירו, ועינו טובה על טובת חבירו וכבודו יהיה חביב עליו כשלו, שהרי הוא – הוא ממש. ומטעם זה נצטוינו "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ". וראוי שירצה בכשרות חבירו ולא ידבר בגנותו כלל ולא ירצה בו. כדרך שאין הקב"ה רוצה בגנותנו ולא בצערנו, מטעם הקורבה, אף הוא לא ירצה בגנות חבירו ולא בצערו ולא בקלקולו וירע לו ממנו כאלו הוא ממש היה שרוי באותו צער או באותה טובה.

תומר דבורה, לרבי משה קוֹרְדוֹבֵירו (הרמ"ק), פרק א' לשארית נחלתו'

לפי דברים אלו, איזו הכרה מובילה את האדם לאהוב את חברו?

האם מדרגת האחדות והאהבה המתקיימת בעם ישראל נמצאת גם בשאר האומות?

עיון נוסף

בעל התניא מסביר בספרו (תניא ח"א, פרק 'לב') כי האדם מורכב מגוף ונשמה. מצד הגוף – האדם דואג לקיומו הפרטי ועסוק במילוי האינטרסים שלו. מבחינה זו באמת לא מובן מדוע יאהב האדם את זולתו, מלבד אהבה צרה ובעלת אינטרסים. רק מצד הנשמה – מתגלית אהבה אמיתית, אהבה שאינה תלויה בדבר. הנשמה מכירה בקשר הנשמתי של כולנו, ובכך שמצד הפנימיות רב המשותף על המפריד, בשונה ממה שנראה מבחוץ. מתברר שכולנו בעצם גוף אחד, ולכן כתב (שם) שהדרך לבוא לקיום מצוות "ואהבת לרעך כמוך" היא על ידי מתן חשיבות לנפש על פני הגוף. דבר דומה כתב השם משמואל (משפטים שנת תרע"ו, ד"ה ובשביעית): "איתא בספרים הקדושים דבפנימיות כל ישראל הם כאיש אחד ממש, אלא שבחיצוניות הגופים מחולקים, ועל כן כל כמה שהאדם נמשך אחר החיצוניות, כן באותה מדה נתרחק ונפרד מאת רעהו, ולהיפוך כשהאדם נמשך אחר הפנימיות שבו, באותה מדה הוא מתאחד בכלל ישראל והוא אוהב ישראל באמת ושמח בשמחתם".

הדרישה לאהוב כל אחד מישראל אינה מבטלת את ההכרה בכך שיש דרגות באהבה. מובן שאינה דומה אהבת האדם את משפחתו לאהבתו את שאר בני האדם, וכן אהבת האדם לחבריו גדולה מאהבתו לכלל בני האדם. ראייה לכך ניתן להביא מהלכות קדימה בנתינת צדקה: פרנסת עצמו קודמת לכל אדם, ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו ואחר כך יקדים פרנסת אביו ואמו, אם הם עניים, והם קודמים לפרנסת בניו. ואחר כך בניו, והם קודמים לאחיו, והם קודמים לשאר קרובים, והקרובים קודמים לשכניו, ושכניו לאנשי עירו, ואנשי עירו לעיר אחרת.

הרמ"א בשו"ע יורה דעה, סימן רנ"א ג' (ומקורו בטור שם)

גם במקור הבא אפשר לראות את חשיבותה של אהבת האדם לחבריו:

קודם שהאדם יסדר תפילתו בבית הכנסת [...] צריך שיקבל עליו מצות "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ", ויכוין לאהוב כל אחד מבני ישראל כנפשו כי על ידי זה תעלה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי.

ובפרט **אהבת החברים** העוסקים בתורה ביחד, צריך כל אחד ואחד לכלול עצמו כאלו הוא אבר אחד מן החברים שלו, ובפרט אם יש להאדם ידיעה והשגה לדעת ולהכיר לחברו בבחינת הנשמה. ואם יש איזה חבר מהם בצרה צריכים כולם לשתף עצמם בצערו או מחמת חולי או מחמת בנים חס וחלילה, ויתפללו עליו, וכן בכל תפילותיו וצרכיו ודבריו ישתף את חברו עמו, ומאד הזהירני מורי ז"ל בענין **אהבת החברים** שלנו של חברתינו.

רבי חיים ויטאל בשם רבו האר"י, שער הכוונות, דרושי ברכת השחר

למה קבלת מצוות 'ואהבת לרעך' היא בסיס והקדמה לתפילה?

אילו דוגמאות הובאו בקטע לאהבה ודאגה לחבר?

נסו לחשוב על מצבים או זמנים מיוחדים, שבהם האדם מרגיש אהבה וקרבה לכל אדם מישראל כאילו הוא אוהבו וקרובו.

לאם -

שתפי בקשרי חברות שיש לך, כיצד הם באים לידי ביטוי?

הערה: בנושא זה של אהבת חברים נלמד עוד לקמן בפרק חברות וכוחן של מילים מעמוד 197.

1. אהבת איש ואשה המתגלה בנישואין

סוג נוסף של אהבה הוא האהבה בין איש לאשה.

לאם -

ספרי לבת כיצד את ואבא נפגשתם, ואיך ידעתם שאתם מתאימים ומעוניינים להתחתן.

עיינו במקורות הבאים העוסקים במעלת הנישואין והחיבור שבין איש לאישה:

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ [...] וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפֶּעַם עֵצָם מֵעַצְמִי וּבִשְׂרַ מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִשׁ לְקַחָהּ זֹאת. עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבֶשֶׂר אֶחָד.

בראשית ב, יח; שם כג-כד

אמר רבי תנחום אמר רבי חנילאי: כל אדם שאין לו אשה, שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה [...] במערבא [בארץ ישראל] אמרי: בלא תורה, בלא חומה.

יבמות סב ע"ב

תא שמע דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.

[שהאישה אומרת: טוב לי לשבת בשניים, מאשר לשבת לבד כאלמנה].

יבמות קיח ע"ב

"לא טוב..." תני רבי יעקב כל שאין לו אשה, שרוי בלא טובה בלא עזר בלא שמחה בלא ברכה בלא כפרה [...] רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אמר אף בלא שלום [...] רבי חייא בר גמדה אמר אף אינו אדם שלם שנאמר: "וַיִּבְרַךְ

אַתֶּם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם" (בראשית ה, ב) שניהם כאחד קרויים אדם, ויש אומרים אף ממעט את הדמות שנאמר: "כִּי בְצֶלֶם אֱ-לֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" (שם ט, ו) מה כתיב אחריו: "וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ" (שם פסוק ז).

מדרש רבה בראשית יז, ב

מה מייחד את האהבה הזוגית? האם אהבת איש ואשה שונה מאהבות אחרות?
אם כן, במה?

למה השתמשה התורה בשורש י'ד-ב-ק', מה זה מלמד על קשר זה?

מה הכוונה בדברי המדרש שאדם בלא אישה שרוי בלא בשמחה ובלא תורה?

מה משמעות האמירה "שניהם כאחד קרויים אדם"? כיצד מוכח הדבר מן הפסוק?

האם אהבה בין איש לאשתו מופיעה לפני החתונה או אחריה?

האם אהבה היא דבר סטטי-קיים או שהיא יכולה להשתנות ולהתפתח?

עיינו גם במקורות הבאים, המתייחסים לשאלות אלו:

וַיְבֹאֶה יַצְחָק הָאֱלֹהִים שְׂרָה אִמּוֹ וַיִּקְחָ אֶת רַבֵּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ.

בראשית כד, סז

אף זו תכונה, אשר, ברוך ה', לא ניטשטשה בזרע אברהם ושרה, יצחק ורבקה! ככל שהוסיפה להיות אשתו, כן גדלה אהבתו! כדוגמת נישואין אלה של הבן היהודי הראשון, כן נוסדים הנישואין, רוב הנישואין בישראל, לא על יסוד התשוקה, אלא על פי שיקול התבונה. הורים וקרובים נמלכים בעצמם, אם הצעירים מתאימים זה לזו; משום כך גוברת האהבה, ככל שהם מרבים להתודע זה לזו. אך רוב הנישואין בעולם הלא-יהודי נגמרים על-פי מה שהם קוראים "אהבה", ואין לו לאדם אלא להציץ בתיאורי הנובילות הלקוחים מהחיים, כדי להיוכח מיד, מה רבה שם התהום בין ה"אהבה" שלפני הנישואין לבין זו שלאחריהם, איך הכל אחר-כך תפל וחסר טעם, מה שונה הכל מתיאור הדמיון, וכו'. "אהבה" זו היתה עוורת, ועל כל שעל בעתיד – אכזבה; לא כן הנישואין בישראל, שעליהם הוא אומר: "וַיִּקְחָ אֶת רַבֵּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ!" שם החתונה איננה שיא הפריחה, אלא השורש לאהבה!

רש"ר הירש על הפסוק

מה למד הרש"ר הירש מכך שתיאור האהבה מופיע בפסוק רק לאחר שיצחק לקח את רבקה לאשה?

מה התחדש לך בנושא האהבה?

ז. סיכום

נסכם את לימודנו בעניין אהבה בדברים מתוך 'קונטרס החסד' של הרב אליהו דסלר זצ"ל, שבהם בירר כי עיקרה של האהבה הוא הנתינה ולא הקבלה:

כאשר ברא אלקים את האדם, עשהו לנותן ונוטל. כח הנתינה הוא כח עליון ממדות יוצר הכל ברוך הוא, שהוא מרחם ונותן, מבלי קבל דבר בתמורה [...] אבל כח הנטילה, הוא אשר יתאוה האדם למשוך אליו את כל הבא בתחומו, כח זה הוא אשר יקראוהו בני האדם "אהבת עצמו", והוא שורש כל הרעות. [...] אין אדם בעולם שאין בו ניצוץ כח הנתינה. זה ייראה בשמחתו, שאיננה שלמה בהיותו יחידי, וכן בגעגועין אל החברה אשר במעמקי הנפש יבואו [...] ומה המה הגעגועין הללו? - ניצוץ כח הנתינה. [...] כאן השאלה יפה עומדת לפנינו: הן האהבה והנתינה באות כאחת, האם הנתינה היא תולדת האהבה, או להיפך, האהבה באה מן הנתינה? הורגלנו לחשוב את הנתינה לתולדת האהבה, כי לאשר יאהב האדם, ייטב לו. אבל הסברה השניה היא, כי יאהב האדם את פרי מעשיו, בהרגישו אשר חלק מן עצמיותו בהם הוא - אם בן יהיה, אשר ילד או אימן [...] כי את עצמו ימצא בהם. וכן הראוני מקור בדברי רבותנו זכרונם לברכה כסברא זאת השניה, כי כך שנינו במסכת דרך ארץ זוטא (פ"ב) "אם חפץ אתה להידבק באהבת חברך, הוי נושא ונותן בטובתו".

מכתב מאליהו ח"א מעמ' 32

לאם ולבת -

משימה משותפת: עשו (או קבעו זמן לעשות) יחד משהו שאתן אוהבות לעשות.

משימת רשות: לפעמים אדם נמנע מלעשות דבר שהוא אוהב.

חשבי למה נמנעת עד כה מלעשות את הדבר, ומה יעזור לך לעשות אותו; אם את מאמינה שמדובר ברצון חיובי וטהור - זה הזמן לנסות לעשות דבר זה.

לבת -

שתפי מישהו / מישהי שאת אוהבת באהבה שלך אליו / אליה בשיחה או במכתב.

חשבי על מישהי שנמצאת איתך בכיתה או במקום מגוריך שהיא פחות אהובה ומקובלת בחברה, ומצאי את הדרך לדאוג לכך שתרגיש רצויה ואהובה.

האהבה צריכה להיות מלאה בלב לכל.

הרב קוק זצ"ל, מוסר אביך, מידות הראי"ה, אהבה א

למיטיבות לכת - יחידות לימוד נוספות בנושא אהבה

א. אהבת ה' לישראל

נעיין בנושא אהבת ה' לישראל:

וְאָמַרְתָּ אֶל פְּרַעֲהוּ, כֹּה אָמַר ה': בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל.

שמות ז, כב

וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזַרְעוֹ אַחֲרָיו וַיֹּצִיאֲךָ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגָּדֹל מִמִּצְרָיִם.

דברים ז, לו

כִּי מֵאַהֲבַת ה' אֲתֶכֶם וּמִשְׁמֵרוֹ אֶת הַשְּׁבַע אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם בְּיַד חֲזָקָה וַיִּפְדֶּךָ מִבֵּית עַבְדִּים מִיַּד פְּרַעֲהוּ מֶלֶךְ מִצְרָיִם.

דברים ז, ח

אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאִמְרַתֶּם בְּמֶה אֶהְבֵּתֵנוּ הֲלוֹא אִחַ עָשׂוּ לִיעֲקֹב נְאֻם ה' וְאֶהַב אֶת יַעֲקֹב. וְאֶת עָשׂוּ שְׂנֵאתִי וְאֲשִׁים אֶת הָרִיוֹ שְׂמָמָה וְאֶת נַחֲלֹתוֹ לְתַנּוֹת מִדְבָּר.

מלאכי א, ב-ג

מה הכוונה במילים "בני בכרי ישראל"?

האם בחירת ה' בנו ואהבתו אלינו תלויות בהתנהגות שלנו?

עיינו במחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר:

כדתניא: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֶל־לֵהִיכֶם" (דברים יד א), בזמן שאתם נוהגים מנהג בנינים - אתם קרוים בנינים, אין אתם נוהגים מנהג בנינים - אין אתם קרוים בנינים, דברי ר' יהודה.

רבי מאיר אומר: בין כך ובין כך אתם קרוים בנינים, שנאמר: "בָּנִים סְקָלִים..."

(ירמיה ד כב). קידושין לו ע"א

ביאור והעמקה

המהר"ל בספרו נצח ישראל (פ"א) מבאר שרק ישראל נבראו ממציאותו האמיתית והמוחלטת של ה', והיות שה' הוא אחד יחיד ומיוחד, אין לו אלא בן אחד - ומשום כך רק ישראל נקראו בנינים, כדרך שאין לאדם אלא בן בכור אחד. מעלה זו מתבטאת בקשר בין ה' לעמו ובחיבור הנצחי שאין לו פירוד כלל.

עם זאת, רבי יהודה סבר כי החוטא מנתק את הקשר בינו ובין הקב"ה, ולכן לא ניתן לקרוא לו בשם בן. רבי מאיר לעומתו סבר שאין שם 'בן' אלא מצידו יתברך - שהוא העילה והמקור שלנו, ולכן האדם אינו יכול לשנות את הגדרתו כבן, אף אם מעשיו אינם רצויים כלל.

הוסיף וביאר המהר"ל כי כל מחלוקתם של רבי יהודה ורבי מאיר אינה אלא על אנשים פרטיים, אבל ביחס לכלל האומה כלל לא נחלקו, ומישראל כאומה לעולם לא יסור שם 'בן'.

הרשב"א פסק להלכה כדעת רבי מאיר: "ואף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, הכא רבי מאיר קראי קא דייקי" (תשובות ח"א, רמב).

מה יכול להיות ההבדל בין היחס של ה' אלינו כיחידים ובין היחס של ה' אלינו כעם?

ב. האהבה להורים וגבולות הציות להם

האם מצוות כיבוד אב ואם כוללת גם חיוב לאהוב אותם? למה לא כתבה התורה ביחס לאב ואם "ואהבת", כשם שכתבה כן ביחס לריבונו של עולם?

העמקה

מעניין לשים לב שהתורה מצווה את הבן לכבד את הוריו ולירא מהם, אך אין היא אומרת במפורש שיש לאהוב אותם. לאור זאת דנו הפוסקים האם ישנו ציווי על אהבת ההורים בתורה. בעל ספר חרדים (פרק ט) למד מדברי הזוהר בנושא אהבת הבן את הוריו כי במצוות כיבוד הורים והכרת הטוב של הבן להוריו כלולה גם אהבתו להם, וזו לשונו: למדנו, שקבלה בידם שבכלל כבודם האהבה, ודין הוא, שהרי אמרו במדרש דכל מצות כבוד אב ואם היא פרעון חוב שהבן חייב לפרוע לאביו ולאמו הטובה שגמלוהו, ומי שאינו מכבדם נקרא רשע דכתיב "לוה רשע ולא ישלם", והמאכילם ומשקה אותם ועושה להם כל צרכיהם נקרא צדיק שנאמר "וצדיק חונן ונותן", היינו שנותן להם בלב חנון כדרך שהיו הם נותנים לו ולא בלב אכזרי. ובכלל הפרעון, שיאהב אותם אהבה עזה כדרך שהיו הם אוהבים אותו, ולא יהיו עליו לטרוח ולמשא כבד.

פעמים רבות שואלת הבת את עצמה באילו נושאים עליה להישמע לדעת הוריה ולרצונם, ומתי מותר לה לנהוג כפי נטיית ליבה. עיינו במקור הבא:

תלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם. לפיכך אם הבן רוצה לילך למקום אחר ללמוד שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בלימודו והאב מוחה בו שמתירא שיבוא שם לידי עלילות, אין צריך לשמוע לאביו. וכן אם האב מוחה בבן לישא אשה שחפץ בה, אין צריך לשמוע.

חיי אדם ח"א כלל ס"ז

(עיינו רמ"א ליו"ד סימן רמ, סעיף כה; תרומת הדשן סימן מ)

למה בנושא תלמוד תורה ובנושא נשיאת אישה הבן אינו צריך לשמוע לאביו?

האם יש נושאים דומים שבהם הבת יכולה לנהוג כפי נטייתה וחפץ ליבה?

מתי על הילדים להתחשב בדעת ההורים בנושא בחירת מוסד לימודים או בן זוג?